

ПРАВОВА ОСВІТА

УДК 34:004.7(045)

І. М. Сопілко,
доктор юридичних наук, професор

В. Б. Череватюк,
кандидат історичних наук, доцент

МОЛОДІ ВЧЕНІ ТА СТУДЕНТСТВО – ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mails: sopilko_i@ukr.net, vitacherev@ukr.net

Мета: метою наукової статті є узагальнення результатів II Міжнародної науково-практичної конференції «Молодіжний науковий юридичний форум», приуроченої Дню науки, та з'ясування ролі молодих вчених та студентства як інтелектуального потенціалу сучасної юридичної науки.

Методи: для досягнення визначеної мети були використані загальні та спеціальні наукові (спеціальні) методи. Використання цих методів дозволило окреслити проблеми становлення та розвитку інтелектуального потенціалу сучасної юридичної науки. **Результати:** незважаючи на чисельні дослідження з цієї проблематики, сучасні умови диктують необхідність постійного удосконалення наукових досліджень, що є можливим лише за умови безперервного пошуку нових способів і сфер реалізації інтелектуального потенціалу і вимагає поглибленого теоретичного дослідження цього невичерпного ресурсу, який здатний забезпечувати довготривалий інноваційний розвиток сучасної науки, в тому числі юридичної. Учасники конференції рекомендують підвищення рівня фінансування науки, що дозволить підвищити престиж наукової праці, привабливість наукової діяльності для молоді, підвищити матеріальне забезпечення молодих вчених, створити сприятливі умови для наукової творчості (фінансування, обладнання, наукове середовище, інформація тощо).

Обговорення: допомога і сприяння молодим науковцям, які тільки починають свій дослідницький шлях, під керівництвом визнаних фахівців у сфері права, сформувані свої ідеї у цілком реальні та життєздатні наукові проекти.

Ключові слова: молоді вчені; студенти; інтелектуальний потенціал; юридична наука; наукова діяльність; наукові дослідження; удосконалення законодавства; факультет; університет; форум.

Постановка проблеми та її актуальність.

Однією із основних цілей державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності є створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності [1].

Якщо ж говорити конкретно про юридичну науку, то важливою передумовою розвитку національної юридичної освіти і науки у конкурентному середовищі, є забезпечення її інноваційного розвитку, як способу не тільки утриматись

на плаву в складних реаліях сучасного глобалізованого світу, а й давати результат, який буде забезпечувати їй самостійне та гідне місце в побудові справедливого світового правопорядку.

Процеси турбулентності, що пов'язані з швидкими, часто не прогнозованими змінами у зовнішньому і внутрішньому середовищах, спонукають науковців та юристів-практиків до удосконалення інноваційної діяльності, на основі пошуку ефективних форм використання інтелектуального потенціалу, який є невичерпним

джерелом безперервного розвитку і можливостей адаптуватися до вимог часу.

Про проблеми у сучасній юридичній науці написано чимало досліджень. При цьому, головною з них вважається відсутність у сучасних юридичних знаннях практичної спрямованості. Проте зауважимо, що розглядати юридичну науку з точки зору її практичного результату, не зовсім правильно, так як недоведеність на практиці, ще не означає позбавлення статусу пізнавальності та науковості. Проблема незатребуваності існуючих досягнень юридичної науки – це в першу чергу, неможливість впливати на сучасні правові реалії. Тут можна погодитись із існуючим твердженням, що реальне життя і правова наука перебувають в різних площинах. До прикладу, якщо візьмемо вплив вітчизняної юридичної науки на законодавчу діяльність, то він мінімальний, так як тут переважає лобізм та політичні рішення.

Тому подальших наукових розробок потребує проблема підвищення ефективності інтелектуального потенціалу як дієвого чинника інноваційного розвитку юридичної науки.

Аналіз досліджень і публікацій. Із аналізу наукових джерел, вченими приділяється значна увага визначенню проблем розвитку інтелектуального потенціалу в Україні, систематизації чинників його формування і перспектив ефективного використання. До проблем ефективного використання інтелектуального потенціалу слід віднести також недостатнє фінансування наукової та освітньої сфер. Проблема інтелектуального потенціалу порушена у працях таких відомих вітчизняних дослідників як В.М. Бережний та А.С. Голованов, В.І. Астахов, В.І. Патрушев, Л.В. Сохань, Ю.З. Драчук, В.П. Антонюк та ін. Очевидне загострення проблем формування, ефективного використання та подальшого розвитку інтелектуального потенціалу суспільства потребує переосмислення наукового доробку з питань дослідження причин і наслідків спаду в сфері інтелектуальної діяльності. Впродовж останнього часу значний вклад у дослідження інтелектуального потенціалу зробили вітчизняні вчені, зокрема, С. Вовканич, О. Грішнова, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Злупко, Ю. Канигіна, І. Каленюк, В. Куценко,

Б. Малицький, С. Мочерний, Ю. Пахомова, А. Чухно.

Незважаючи на чисельні дослідження з цієї проблематики, сучасні умови диктують необхідність постійного удосконалення наукових досліджень, що є можливим лише за умови безперервного пошуку нових способів і сфер реалізації інтелектуального потенціалу і вимагає поглибленого теоретичного дослідження цього невичерпного ресурсу, який здатний забезпечувати довготривалий інноваційний розвиток сучасної науки, в тому числі юридичної.

Виклад основного матеріалу. 16 травня 2019 року на юридичному факультеті вже традиційно за участю провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері права, вчених, керівників та фахівців юридичних установ, суддів, міжнародних громадських організацій відбулося відкриття II Міжнародної науково-практичної конференції «Молодіжний науковий юридичний форум», приуроченої Дню науки.

Під час відкриття форуму ректор НАУ Володимир Ісаєнко відзначив, що результативність наукового пошуку впливає на темпи економічного зростання, на конкурентоспроможність нашої держави та її громадян у світовому співтоваристві, а також виокремив важливу роль юридичної науки та її місця в системі суспільних наук.

Проректор з наукової роботи Володимир Харченко зауважив, що наука в НАУ твориться щодня, у тому числі й зусиллями молодих науковців, значна частина яких і є учасниками форуму.

Декан факультету Ірина Сопілко у своєму вітальному слові наголосила на тому, що «Молодіжний науковий юридичний форум» об'єднує молодих науковців у єдиному бажанні спільними зусиллями розвивати вітчизняну правову науку, так як науково-дослідницька, або тісно пов'язана з нею науково-навчальна діяльність університетів, є важелями, здатними якісно змінити ситуацію в нашій державі. Було також відзначено, що Україна має адекватний інтелектуальний ресурс для реалізації стратегії випереджального розвитку з опорою саме на науку та освіту. Але ці можливості можуть бути реалізовані лише при безпрецедентній концентрації

матеріальних ресурсів та грамотному стратегічному плануванні конкретних заходів.

В обговоренні важливих питань реформування правничої науки та освіти та ролі в цих процесах молодих науковців взяли участь: В'ячеслав Тимохін – директор Інституту міжнародного співробітництва та освіти; Адріан Берк Холл – член редколегії фундаментальних й прикладних досліджень в практиці провідних наукових шкіл, Флорида, США; Осіждевіч Джоанна – директор Центру досліджень міжнародної правової комунікації Варшавського університету, Польща; Мнацаканян Сюзанна – керівник проектів Офісу Ради Європи в Україні; Валентин Галуцько – директор Науково-дослідного інституту публічного права, головний редактор журналу «Advanced Space Law» and «Scientific Bulletin of Public law»; Мар'яна Добоні – менеджер з комунікації Центру політико-правових реформ; Олександр Головкін – начальник відділу організації роботи Національної академії прокуратури України, Член міжнародної асоціації прокурорів; Наталія Сітнікова – представник Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні; Олександр Рувін – директор Київського науково-дослідного інституту судових експертиз; Надія Армаш – заступник директора Центру судових експертиз та експертних досліджень Державної судової адміністрації, доктор юридичних наук; Марія Кірпачова – юрист компанії Space Logistics Ukraine, Лариса Сорока – заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права; Ігор Мазепа – член Комісії державних нагород та геральдики при Президенті України, дійсний член Інституту генеалогії і геральдики при ЮНЕСКО, Голова ради резервістів ВМС України; Сергій Яцков – директор Київської філії Національного центру аерокосмічної освіти молоді імені О.М. Макарова, виконавчий директор громадської організації «Українське молодіжне аерокосмічне об'єднання «Сузір'я» та ін.

Учасники конференції констатували, що сталий розвиток інтелектуального потенціалу молодих науковців залежить від багатьох факторів, зокрема, створення для них конкурентоздатного середовища. В цьому контексті реальним дієвим заходом є налагодження не тільки осо-

бістисних наукових контактів молодих вчених та студентів, а й співпраця університетів у підтриманні контактів і проведенні спільних наукових проектів зі студентами і молодими вченими за кордоном. Все це дозволить також використовувати потенціал молодих українських вчених, у тому числі тих, які перебувають за кордоном в інтересах України. □Ще один фактор впливу на збереження та розвиток інтелектуального потенціалу – активізація діяльності громадських молодіжних, наукових організацій, проведення спільних наукових досліджень, □ розширення міжнародного наукового співробітництва та інтеграція в Європейський науковий простір.

У своїх попередніх дослідженнях ми вже відзначали важливість студентської науки, яка завжди була складовою частиною навчального процесу і сприяла удосконаленню професійної підготовки, виявленню найбільш обдарованої молоді. Такого виду діяльність здійснюється з метою реалізації інтелектуального потенціалу студентів, підвищення студентської творчої ініціативи для покращення підготовки кадрів нового покоління [2, с. 35].

Ця думка знаходить своє підтвердження у «Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії», де зазначено, що правничі школи мають сприяти якомога ширшому залученню здобувачів вищої юридичної освіти до прикладних наукових досліджень, участі у студентських наукових товариствах тощо [3]. Також професійні правничі спільноти мають сприяти прикладному характеру досліджень та розвитку вмінь і навичок здійснення наукових досліджень у сфері права. Крім того, можна погодитись із запропонованою нормою, що правничі школи мають формувати свої навчальні програми з огляду на якомога швидше залучення студентів до наукових досліджень [4]. Студентська науково-дослідна робота у ЗВО базується на ряді концептуальних положень Конституції України, Законів України «Про вищу освіту» [5], «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Законодавець також обґрунтовує важливість створення умов для зміцнення інтелектуального потенціалу. Так Законом «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено завдання держави щодо поновлення інтелектуального потенціалу суспільства, зокрема, забезпечення підвищення престижності наукової та науково-технічної діяльності; організація підготовки та підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних кадрів у державних наукових установах і вищих навчальних закладах; забезпечення пошуку і добору талановитої молоді, сприяння її науковому стажуванню; сприяння підготовці та перепідготовці наукових і науково-педагогічних кадрів за межами України; запровадження системи атестації наукових кадрів, сприяння визнанню документів про вищу освіту, наукових ступенів та вчених звань на міжнародному рівні; визначення в освітніх програмах обов'язковий мінімум наукових та науково-технічних знань для кожного рівня освіти [1]. Проте мусимо констатувати, що далеко не всі з цих можливостей доступні сьогодні для молодого науковця, та й підстав говорити про підвищення престижності наукової та науково-технічної діяльності ще замало.

Підвищення інтелектуального потенціалу студентства можливе лише за умови підтримання на належному рівні спілкування та співпраці молодих вчених із студентами, яка відбувається у ході проведення спільних наукових заходів і породжує нові та прогресивні думки, які так необхідні нашій країні в період здійснення глобальних реформ. Особливо це стосується сфери юриспруденції, позаяк виявлення та дослідження хоча б на теоретичному рівні нагальних проблем правової дійсності закладає підвалини для подальшої праці у напрямку вдосконалення як окремих інститутів, так і правової системи в цілому [6, с. 163]. Саме таким науковим заходом і є форум.

Яка ж тематика сьогодні найбільш приваблює молодих науковців, спонукає їх до творчого пошуку і дозволяє говорити про них, як про інтелектуальний потенціал сучасної правової науки. Відповідь на це питання знаходимо аналізуючи результати форуму. Молоді вчені звертають увагу на важливість формування норматив-

ної бази для реалізації угоди про асоціацію; вважають за необхідне поглиблене вивчення системи джерел вітчизняного права в умовах євроінтеграції, розбудови національної правової системи згідно стандартів міжнародного права, розгортання співпраці нашої держави з міжнародними організаціями, що відіграють важливу роль у сучасному світі. Викликали інтерес у молодих науковців питання щодо особливостей забезпечення права доступу до правосуддя, балансу публічних та приватних інтересів як основи демократичного розвитку, взаємодії Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України та Президента в сучасних умовах

Учасники форуму також констатували, що в умовах всесвітніх глобалізаційних та трансформаційних процесів, загальної кризи духовності людства та економічних колапсів зростає значення публічного адміністрування з боку держави. За вказаних обставин сервісна функція держави набуває особливого значення, що, відповідно, відображається на сутнісній складовій адміністративного права. Зважаючи на сучасне «людноцентристське» розуміння предмету цієї галузі права, надання сервісних послуг має здійснюватися кваліфікованими фахівцями з метою подолання нігілістичних процесів у суспільстві та відродження довіри до влади. За такого формату можливе вироблення та утвердження відносин між українським народом та державою на основі дотримання конституційних прав, свобод людини і громадянина. Загальна інформатизація суспільства забезпечує не лише доступ кожного до інформації, проте створює надійну можливість для постійного контролю громадськості за діями влади у процесі реалізації останньої політичних, соціально-економічних, а також фінансових програм, уможливорює оперативне реагування на неправомірну поведінку державних діячів.

Зважаючи на вказане, сучасні реалії актуалізують необхідність наукових досліджень у сфері адміністративного права і процесу, фінансового, інформаційного та конституційного права з метою вироблення адаптованого до вимог Європейського Союзу нормативного регулювання для надійного захисту національних інтересів.

Аналіз доповідей учасників конференції свідчить про значний інтерес молодих науковців до проблем космічного і повітряного права, зокрема висловлені цікаві пропозиції щодо урегулювання космічної діяльності через підпорядкування суворому додержанню міжнародного космічного права, правового режиму космічного простору і небесних тіл, створення концепції застосування безпілотних літальних апаратів в Україні, в межах якої розглянути: запровадження електронного обліку, що значно спростить отримання дозволів на польоти; сертифікацію, реєстрацію, право на керування безпілотними системами в залежності від їхнього розміру і призначення; застосування безпілотних літальних апаратів у діяльності органів поліції, а саме: для спостереження з метою підтримки місії, пов'язаних з викраденням людей, та пошуково-рятувальних операцій.

Все вищевикладене свідчить про те, що починаючи із студентської лави, здібна до навчання творча молодь, за допомогою та сприяння досвідчених вчених, шукає можливості реалізувати свій потенціал, робить перші кроки у своєму науковому пошуку і досягає результату. Спочатку – це невеликі тези, де юні науковців викладають своє бачення тієї чи іншої проблеми, згодом це вже наукова конкурсна робота, стаття, де автором вже більш деталізовано шляхи вирішення тієї ж проблеми. Дуже добре, якщо це неперервний процес, і уже з першого курсу студент знаходить для себе той напрямок, ту галузь, яку він буде досліджувати протягом усього навчання у ЗВО. В перспективі та в ідеальному варіанті, це дослідження переросте в магістерську роботу, а пізніше і в кандидатську дисертацію. Цього ми прагнемо і намагаємося реалізовувати. Адже тільки системна наполеглива наукова діяльність дасть необхідний результат і звичайно ж значно зміцнить інтелектуальний потенціал юридичної науки.

Що ж ми можемо зробити, щоб усе таки обдарована та здібна молодь займалася науковими дослідженнями і продовжувала розвивати юридичну науку вже в нових реаліях сьогодення. У цьому контексті заслуговує на увагу думка наших колег, що вища освіта має бути орієнтована на працедавця та бути інтелектуально насиче-

ною та відповідати суспільним і культурним цінностям спільноти [7, с. 148].

Окрім того потрібно активно використовувати сучасні наукові концепції та підходи до вивчення обдарованості особистості, для того щоб уже починаючи з першого курсу застосовувати інноваційні проекти, програми і технології розвитку й навчання обдарованих студентів. Не теоретичне формування компетентностей здібного студента, а супровід і підтримка розвитку обдарованої особистості й допомога у формуванні в неї успішних життєвих стратегій. Все це можливе лише за умови готовності викладачів до роботи з такою молоддю, здатність їх підтримувати свободу інтелектуальної творчості та вміння на власному прикладі продемонструвати реальні результати та досягнення на ниві наукової діяльності. Тільки так ми зможемо зміцнити інтелектуальний потенціал нашої юридичної науки.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що сучасні умови диктують необхідність постійного удосконалення наукових досліджень, що є можливим лише за умови безперервного пошуку нових способів і сфер реалізації інтелектуального потенціалу і вимагає поглибленого теоретичного дослідження цього невичерпного ресурсу, який здатний забезпечувати довготривалий інноваційний розвиток сучасної науки, в тому числі юридичної. Для цього необхідно підвищити рівень фінансування науки, що дозволить підвищити престиж наукової праці, привабливість наукової діяльності для молоді, підвищити матеріальне забезпечення молодих вчених, створити сприятливі умови для наукової творчості.

Література

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України № 848-VIII, редакція від 7 берез. 2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>. (Дата звернення: 01.06.2019).
2. Сучасні виклики юридичної освіти в університетському просторі: монографія / І.М. Сопілко, М.О. Дей та ін. Тернопіль: Вектор, 2018. 334 с. С. 35.

3. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2731.html. (Дата звернення: 01.06.2019). <https://doi.org/10.11603/me.v0i4.2282>

4. Про юридичну правничу освіту і загальний доступ до правничої професії: Проект закону № 7147 від 28 верес. 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613. (Дата звернення: 01.06.2019).

5. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII, станом на 01.08.2018. (Дата звернення: 01.06.2019). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

6. Череватюк В.Б., Бондаренко Д.В. Соціалізація студентської молоді: небайдужий погляд на проблему. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Зб. наук. пр. Київ: НАУ, 2015. № 3(36). С. 163-168. <https://doi.org/10.18372/9862>

7. Шуст Н.Б., Філик Н.В. Інновації в освіті: соціокультурний вимір. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 1. С. 144-149.

References

1. Pro naukovu i naukovo-tehnicnu dijalnist': Zakon Ukrainy № 848-VIII, redakcija vid 7 berez. 2018 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 2016. № 3. St. 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>. (Data zvernennja: 01.06.2019).

2. Suchasni vyklyky jurydychnoi' osvity v universytets'komu prostori: monografija / I.M. Sopilko, M.O. Dej ta in. Ternopil': Vektor, 2018. 334 s. S. 35.

3. Koncepcija vdoskonalennja pravnychoi' (jurydychnoi') osvity dlja fahovoi' pidgotovky pravnyka vidpovidno do jevropejs'kyh standartiv vyshhoi' osvity ta pravnychoi' profesii'. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2731.html. (Data zvernennja: 01.06.2019).

4. Pro jurydychnu pravnychu osvitu i zagal'nyj dostup do pravnychoi' profesii': Proekt zakonu № 7147 vid 28 veres. 2017 r. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613. (Data zvernennja: 01.06.2019).

5. Pro vyshhu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lyp. 2014 r. № 1556-VII, stanom na 01.08.2018. (Data zvernennja: 01.06.2019). *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 2014. № 37-38. St. 2004.

6. Cherevatjuk V.B., Bondarenko D.V. Socializacija students'koi' molodi: nebjduzhyj pogljad na problemu. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*. Zb. nauk. pr. Kyi'v: NAU, 2015. № 3(36). S. 163-168.

7. Shust N.B., Filyk N.V. Innovacii' v osviti: sociokul'turnyj vymir. *Visnyk Nacional'noi' akademii' kerivnyh kadriv kul'tury i mystectv*. 2019. № 1. S. 144-149.

**YOUNG TEACHERS AND STUDENTS – INTELLECTUAL POTENTIAL
OF MODERN LEGAL SCIENCE**

National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mails: sopilko_i@ukr.net, vitcherev@ukr.net

Purpose: the purpose of the scientific article is to synthesize the results of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Youth Science Forum», dedicated to the Day of Science and to clarify the role of young scientists and students as the intellectual potential of modern legal science. **Methods:** general and special scientific (special) methods were used to achieve the stated purpose. The use of these methods allowed to outline the problems of the formation and development of the intellectual potential of modern legal science. **Results:** despite numerous studies on this subject, modern conditions dictate the need for continuous improvement of scientific research, which is possible only with the continuous search for new ways and areas of intellectual potential and requires an in-depth theoretical study of this inexhaustible resource that can provide long-term innovative development of modern science, including legal ones. The conference participants recommend increasing the level of financing of science, which will increase the prestige of scientific work, the attractiveness of scientific activity for youth, increase the salary for young scientists, create favorable conditions for scientific creativity (financing, equipment, scientific environment, information, etc.). **Discussion:** assistance of young scientists who are just starting their research path, under the guidance of recognized professionals in the field of law, and forming of their ideas in very real scientific projects.

An important precondition for the development of national legal education and science in a competitive environment is to ensure its innovative development as a way not only to stay afloat in the complex realities of the modern globalized world, but also to give an result that will provide an independent and decent place in the construction of a fair world law and order.

The turbulence processes associated with rapid, often unpredictable changes in the external and internal environment, encourage scientists and law practitioners to improve innovation activity, based on finding effective ways to use intellectual potential, which is an inexhaustible source of continuous development and the ability to adapt to the modern requirements.

A lot of research has been written about problems in modern legal science. At the same time, the main one is the lack of practice in modern legal education. However, it should be noted that considering legal science from the point of view of its practical result is not entirely correct, since lack of practice does not mean deprivation of cognitive and scientific status. The problem of reduced need in existing legal science achievements is, first of all, the impossibility of influencing modern legal realities. Here you can agree with the existing statement that real life and legal science are in different directions. For example, if we take the influence of domestic legal science on legislative activity, then it is minimal, since lobbyism and political decisions prevail here.

Therefore, the problem of efficiency increasing of intellectual potential as an effective factor in the innovative development of legal science requires further scientific research.

Keywords: young scientists; students; intellectual potential; legal science; scientific activity; scientific researches on improvement of legislation; faculty; university; forum.